

KAPİTALİZM VE KURUMLAR
J.K.Galbraith'de Tekno-Strüktür Analizi

Adem Levent

Matbu Kitap – 7
Sosyal Teori – 6

KAPİTALİZM VE KURUMLAR
J.K.Galbraith'de Tekno-Strüktür Analizi

Editör: Lütfi Sunar
Yazar: Adem Levent

Kapak Tasarımı: Furkan Selçuk Ertargin
İç Tasarım: Tarkan Kara

Baskı: Önka Kağıt Ürünleri İmalat San. ve Tic. Ltd. Şti. Sertifika No.: 20419
Büyük Sanayi 1. Cad. Keskinler İş Merkezi No: 80 İskitler / ANKARA

1. Baskı: İstanbul, Temmuz 2016
ISBN: 978-605-9253-07-9

© *Matbu Kitap, 2016*
Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Matbu Kitap
Rasim Paşa Mah. Söğütlü Çeşme Cad.
Söğütlü Çayır Sok. Kat: 5 & No: 16/21
Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 449 20 01
www.matbukitap.com

Matbu Kitap Nobel Akademik Yayıncılık markasıdır.

Adem Levent

KAPİTALİZM VE KURUMLAR
J.K.Galbraith'de Tekno-Strüktür Analizi

Matbu

Adem Levent, ilk ve orta öğrenimini Muş'ta, lisans öğrenimini Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde, yüksek lisans öğrenimini İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, doktora öğrenimini ise İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda tamamladı. Levent, iktisat metodolojisi, politik iktisat ve iktisadi düşünce tarihi alanlarında araştırmalarına devam etmekte olup Muş Alparslan Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi	vii
Takdim	ix
Önsöz	xiii
Giriş	1
1. John Kenneth Galbraith'in Entelektüel Biyografisi	5
John Kenneth Galbraith'in Yaşamı	6
John Kenneth Galbraith'in İktisadi Düşünce Kaynakları	12
2. John Kenneth Galbraith'in Düşüncesinde Güç, Piyasa ve Şirket	59
İktisadi Yaşamı Biçimlendiren Çağdaş Kurum: Dev Şirketler	59
Yönetimsel Kapitalizmin Anahtar Kavramı: Tekno-strüktür/ Teknik Yapı	66
Güç/İktidar Teorisi	76
Modern Ekonominin İkili Görünümü: Planlı Sistem ve Piyasa Sistemi	83
3. Bolluk Toplumu, Tüketim Kültürü, Yoksulluk ve Enflasyon	99
Bolluk Toplumu ve Tüketim Kültürü	99
John Kenneth Galbraith ve Milton Friedman	118
John Kenneth Galbraith'in İktisadi Düşüncedeki Yeri	121
Sonuç	131
Kaynakça	135

Kısaltmalar Listesi

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

GSMH : Gayri Safi Milli Hasıla

OPA : Fiyat Politikaları ve Kamu Gereksinimleri Dairesi

Takdim

Türkiye'deki düşünce dünyasının Batı düşüncesi ile teması iki açıdan sorunlu olagelmıştır. İlki, Batı düşüncesinin belirli bir dönemdeki hakim bir yöneliminin, çoğunlukla vülgarize de edilerek, düşüncenin kendisi gibi sunulma yoluna gidilmesidir. Bu durum kendisini yalnızca düşünce dünyasında bir yönelim olarak göstermemiş, aynı zamanda politik bir pratik olarak hayatın topyekün tanzimine de girişmiştir. Düşünce faaliyeti, büyük ölçüde bu tanzimin meşruiyet zemini işlevi görmekten ibaret sayılmıştır. Bu meşruiyet temeli ülkenin modernleşme pratiğinde buyurgan bir tavra dönüşmüş ve gündelik hayatın hemen her veçhesinde görülebilir hale gelmiştir. İkincisi, Batı düşüncesinin hakim yönelimine dair, yine aynı dünyada yurtlansa da, zengin bir yelpaze oluşturan eleştirel eğilimlerin Türkiye'de karşılık bulması pek mümkün olmamıştır. Karşılık bulduğu zannedilen yerde de bu eğilimler, ülkenin Batı dışılığının doğurduğu sorunların analizi için işlevsel araçlar olarak yorumlanmıştır. Hal böyle olunca Batı düşüncesinin doğasına ilişkin daha derinlikli bir düşünce öbeğinin Türkiye'de yeşermesi de mümkün olmamıştır.

Kapitalizm belirli bir tarihsel evrede ve belirli bir coğrafyada doğmuş ve fakat dünya ölçeğinde egemen olmuş bir tarihsel düzendir. Giderek bütün insanlığı etkisi altına alan bu yazgı, etkisini, yalnızca onunla sonra tanışanlar üzerinde değil, ilkin doğduğu yerdeki insanlar üzerinde göstermiştir. Bu etkiye maruz kalanların düşünsel tepkisi

ilkın iktisat ve sosyoloji olmak üzere, sosyal bilimlerin diğerk disiplinlerinin de doğmasına vesile olmuştur. Sosyal bilimler öncelikle bu yeni ve bütün bir varoluşu kuşatan hali açıklamaya çalışmış, ama bu gayret kısa sürede kapitalizmin mantığına uyarak tipik bir endüstriyel faaliyete dönmüştür. Disiplinler giderek uzmanlaşmaya ve bir tür teknisyenliğe doğru evrilmişlerdir. Bugün iktisat ve sosyoloji gibi kapitalizmi açıklamak üzere yola çıkan gelenekler, bizzat düzenin etkin işleyişinin düşünsel meşruiyetinin teminine doğru yönelmişlerdir.

Öte yandan kapitalizmin bütün bir varoluşu kuşatan ve insan teksteri üzerindeki fenalıklarının doğurduğu kaygıyla durumu kavramaya çalışan eğilimler de ortaya çıkmıştır. Bu bazen ilgili disiplin içerisinde heterodoksi karakterinde kendini göstermiş olsa da, daha etkili ve derinlikli düşüncelerin, disiplinler arası uzmanlaşmaya kurban olmaksızın varoluşsal kaygıyı dillendiren eğilimler olarak ortaya çıktıkları görülmektedir. Bu aynı zamanda Batı düşüncesinin doğasına ilişkin çabanın kendini gösterdiği eğilimdir. Bu eğilim Türkiye’de neredeyse hiç karşılık bulmamış bir alandır. Sosyal bilim sınırları içerisindeki çalışmalar ağırlıklı olarak disiplin içi hakim paradigmanın yeniden üretiminin ötesine gidememektedir. Bizzat disiplinin doğasına ilişkin çalışmalar ise iyice nadirattandır.

İktisat bilimi, sanıldığının aksine sosyal bilimler içerisinde kapitalizme yönelik eleştirel analizin en az görüldüğü disiplinlerdendir. Eleştirel düşünceye daha çok heterodoks karakterli iktisatçılar ve akımlarda rastlanır. Adem Levent’in bu çalışmasına konu olan John Kenneth Galbraith, yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortodoks iktisadi paradigmanın çeperlerinde düşünmeye çalışan ve içinde yaşadığı yüzyılın kapitalizmini daha gerçekçi bir şekilde resmetmeye çalışan sıradışı bir iktisatçıdır. Şirketlerin artan gücünden hareketle hem üretimin hem de özellikle tüketimin doğasındaki değişimi fark edip, bunun yol açtığı sonuçları sosyolojik imalara taşıyabilecek zenginlikte analizler yapmıştır. Ama onun analizi Amerikan düşüncesinin ve iktisat disiplininin sınırlarının elverdiği ölçüde eleştireldir.

Adem Levent’in bu çalışması, bir yandan iktisat disiplininin Galbraith üzerinden iç sorgulamasını yapmakta, diğerk yandan da Galbraith’in kapitalizm kavramlaştırmasının sunduğu zenginlikleri,

onun dūşūnsel sınırlarıyla birlikte ele almaktadır. Kapitalizmi hep ortodoks bir sōmūrū analizi ūzerinden kavramlaştırmaya alışkın olan bir havzada, Tūrkiye’de, bu dūzenin yalnızca bir bölūşūm geriliminin adını deēil, çok daha derinden yaralar açan bir dūzeni ifade ettiēini gōrmenin yolu, onun hakkında dūşūnenlerle birlikte dūşūnmektir. Onun hakkında dūşūnenleri de kuşatanı dūşūnmektir.

Feridun Yılmaz

Önsöz

Bu çalışma John Kenneth Galbraith'in iktisadi düşünceleri ile ilgilidir. Fakat çalışmada, sadece Galbraith'in düşünceleri incelenmemiştir. Bununla beraber Galbraith'in düşüncelerinin anlaşılmasını sağlayacak 20. yüzyılın diğer iktisatçılarından da yararlanılmıştır. Böylece bir izlek etrafında 20. yüzyılın iktisadi düşünceleri ele alınmaya gayret edilmiştir. Aynı zamanda Galbraith, 20. Yüzyılın ikinci yarısında eserler verdiği için bu döneme damgasını vuran *kapitalizmin altın çağı* da irdelenmiş ve Galbraith'in düşünce iklimi Amerikan kapitalizmi bağlamında analiz edilmeye çalışılmıştır.

20. yüzyılın en önemli kamusal entelektüellerinden biri olan Galbraith'in düşüncelerinin araştırılması, hem iktisattaki ortodoks-heteredoks ayrımının anlaşılmasına hem de iktisadi düşüncenin gelişimine katkı yapmaktadır. Bu bağlamda Galbraith'in iktisadi düşünceleri üzerine yapılan bu çalışma, bir farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Bu farkındalık kapitalizmin daha iyi anlaşılmasını sağlama iddiasındadır.

İktisadi düşünce açısından bir farkındalık yaratmayı hedefleyen bu çalışmanın ortaya çıkmasında birçok kişinin maddi ve manevi desteği vardır. Öncelikle bu çalışmanın her aşamasında benden hiçbir zaman yardımını esirgemeyen ve içten samimiyetiyle bir hocadan daha fazla ilgi gösteren ve Türkiye'nin en önemli entelektüellerinden biri olan Prof. Dr. Feridun Yılmaz'a teşekkür ederim. Saygıdeğer danışman

hocam Prof. Dr. Ahmet İncekara'ya, her zamanki desteği, güler yüzü ve yol göstericiliği için sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Karşılaştığım her türlü zorlukta yanımda duran, akademik desteğini ve güvenini hiçbir vakit benden mahrum etmeyen Prof. Dr. Cem Saatçıoğlu'na minnettarım. Ayrıca İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü İktisat Politikası ABD'deki öğretim üyeleri ve araştırma görevlileri ile Muş Alparslan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ndeki meslektaşlarıma ve Abdülmecit Yıldırım'a teşekkür ederim. Bu çalışmanın kitaplaşmasına destek olan Doç. Dr. Lütfi Sunar'a da her zamanki yardımseverliği için minnettarım. Her zaman yanımda durarak desteklerini sunan aileme de şükranlarımı sunarım.

Son olarak bu kitap, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilimdalında yapılan doktora çalışmasının gözden geçirilmiş halidir. Bu çalışmadaki eksik ve hatalardan sadece şahsım sorumluyken bunların giderilmesi yönündeki tüm girişimleri saygıyla karşılayacağımı belirtmek isterim.

Adem Levent